

تبیین چالش‌های زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه در ایران با تأکید بر نقش دولت

علی عبدالهی نسب

پژوهشگر پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست جمهوری

ali.abdollahinasab@gmail.com

رضا اسدی فرد

هیات علمی پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست جمهوری

reza_asadifard@tsi.ir

آرمان خالدي

پژوهشگر پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست جمهوری

armankhaledi1102@gmail.com

گلایول صفوی جهرمی

gelayolsafavi1990@gmail.com

پژوهشگر پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست جمهوری

چکیده

در چند سال اخیر برخی از کسب و کارها با مدل نوآورانه در ایران شکل گرفته و رشد خوبی داشته‌اند که می‌توان به دیجی کالا، علی‌بابا یا اسنپ اشاره کرد. اما با وجود شکل‌گیری و رشد تعدادی نمونه موفق، زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه در ایران، هنوز در مراحل اولیه ظهور و رشد قرار داشته و چالش‌های زیادی در برابر پیشرفت آن وجود دارد. عدم پاسخ مناسب به چالش‌های زیست‌بوم، باعث تضعیف آن و ایجاد ناامیدی در بازیگران این عرصه که اغلب آنها را جوانان تحصیل‌کرده تشکیل می‌دهند، خواهد شد. بنابراین مهم است که حاکمیت به جای حضور منفعلانه در این حوزه، به صورت فعالانه عمل کند و با اتخاذ تصمیمات صحیح و ایجاد زیرساخت‌های لازم در بهبود زیست‌بوم بکوشد. با توجه به این ضرورت، در این تحقیق، تلاش شده‌است تا چالش‌های زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه ایران (زیست‌بوم استارت‌آپی) با تمرکز بر نقش دولت از طریق انجام ۲۵ مصاحبه با خبرگان این حوزه (منبع اولیه)، همچنین استفاده از منابع ثانویه شامل مجلات تخصصی، وبسایت‌ها و مقالات شناسایی شود. با توجه به جمع‌بندی اطلاعات به دست آمده، در این تحقیق ۲۰ چالش زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه در ایران با توجه به ابعاد اصلی زیست‌بوم ایران شامل حکمرانی و سیاست‌گذاری، تأمین مالی، فرهنگ، زیرساخت‌ها و نهادهای پشتیبان، دانشگاه‌ها و بازار (شرکت‌های بزرگ)، معرفی شده‌است. برخی از چالش‌های شناسایی شده در این تحقیق، در ادبیات این حوزه نیز مطرح شده‌اند اما برخی از چالش‌ها خاص بافت و زمینه زیست‌بوم ایران بوده و در مطالعات قبلی به آن‌ها اشاره نشده است.

کلمات کلیدی: زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه، استارت‌آپ، نقش دولت

مقدمه

طی چند دهه اخیر، حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات (ICT) پیشرفت چشمگیری داشته و خدماتی که با استفاده از این زیرساخت‌ها ارائه شده اند، نقش مهمی در بزرگ شدن حجم اقتصاد در کشورهای پیشرو داشته اند. به عنوان مثال طی ۲۵ سال منتهی به سال ۲۰۱۰ میلادی، خدمات ارائه شده در حوزه فناوری اطلاعات سبب رشد اقتصاد آمریکا (از نظر تولید ناخالص داخلی سالیانه) به اندازه دو تریلیون دلار شده است (Atkinson, Ezell, Andes, & Castro, 2010). مثال مهمی در این زمینه، شرکت گوگل می‌باشد که با گذشت حدود ۲۰ سال از زمان تأسیس، ارزشی بیش از ۸۵۰ میلیارد دلار کسب کرده است (تحت عنوان شرکت آلفابت) (Murphy, Ponciano, Hansen, & Touryalai, 2019) یا برنامه پیام رسان واتس‌آپ که پنج سال پس از تأسیس و در سال ۲۰۱۴ به ارزش ۱۹/۲ میلیارد دلار توسط فیسبوک خریداری شد (Albergotti, MacMillan, & Rusli, 2014). در اینجا نکته‌ی حائز اهمیت این است که توسعه فناوری‌های ICT و دسترسی مردم به اینترنت، هنگامی که با "مدل‌های نوآورانه کسب‌وکار" ترکیب شود، می‌تواند سبب ایجاد ارزش افزوده فوق‌العاده‌ای گردد. به عنوان مثال آنچه که باعث خلق چنین ارزشی توسط شرکت گوگل شد، مدل کسب‌وکار نوآورانه آن مبنی بر عدم دریافت هزینه از کاربران برای استفاده از خدمات مرورگرش بود. این سیاست باعث شد که کاربران زیادی از این مرورگر استفاده کرده و در نتیجه گوگل توانست از رفتارسنجی مخاطبان و تبلیغات، درآمد سرشاری بدست آورد. مثال موفق دیگر در زمینه مدل‌های کسب‌وکار نوآورانه، پلتفرم‌هایی برای تأمین مالی جمعی پروژه‌ها می‌باشد، که در آنها از سرمایه‌های خرد افراد جهت تأمین مالی پروژه‌های نوآورانه افراد استفاده می‌شود. با راه‌اندازی این نوع از کسب‌وکارها، امکان مشارکت مشتریان در فعالیت‌های توسعه محصولات فراهم شده و فرم‌های جدیدی از تجارت و واسطه‌گری خلق شده است. مثال دیگر در زمینه مدل‌های کسب‌وکار نوآورانه که از زیرساخت‌های ICT بهره برده‌اند، اپلیکیشن تلفن همراه اوبر^۱ است که به رانندگان عادی اجازه می‌دهد به راحتی مسافرانی که در اطرافشان بدنبال تاکسی هستند را پیدا کرده و با انتقال آنها به مقصدشان کسب درآمد کنند. این استارت‌آپ که در سال ۲۰۰۸ میلادی در ایالات متحده راه‌اندازی شد، در بیش از ۷۰۰ شهر در ۶۳ کشور دنیا مورد استفاده قرار گرفته است و روزانه ۱۴ میلیون سفر را در دنیا مدیریت می‌کند (Uber Website, 2019). اوبر از امکانات موجود (رانندگان عادی) استفاده کرده و با ایجاد ارتباط بین مشتریان و رانندگان و مدیریت این ارتباط، صنعت حمل و نقل شهری را متحول کرده است. این استارت‌آپ که تنها ۱۰ سال از زمان تأسیس آن می‌گذرد بیش از ۷۰ میلیارد دلار ارزش‌گذاری شده و ارزشی به مراتب بیشتر از شرکت‌های سنتی اجاره خودرو نظیر شرکت هرترز^۲ با قدمت ۱۰۰ سال (با ارزش بازار ۱/۵ میلیارد دلار)، دارد. بنابراین می‌توان ادعا کرد که استارت‌آپ‌ها که از مدل‌های نوآورانه کسب‌وکار استفاده می‌کنند و قابلیت رشد سریع دارند، می‌توانند نقش مهمی را در توسعه اقتصادی ایفا کنند. با این حال باید توجه داشت که استارت‌آپ‌ها در تعامل با بازیگران مختلف در محیط اطراف خود فعالیت می‌کنند و در این راستا از بازیگران مختلف تاثیر پذیرفته و همچنین بر فعالیت شرکت‌های دیگر تاثیر می‌گذارد. با توجه به پیچیدگی تعاملات استارت‌آپ‌ها با دیگر بازیگران محیط اطرافشان، به کارگیری نگرشی سیستمی و کل‌نگر به منظور بررسی جامع فعالیت استارت‌آپ‌ها ضروری است تا از این طریق به صورت همزمان به ویژگی‌ها و شرایط استارت‌آپ‌ها، کلیه ذینفعان، شرایط محیطی و عوامل تأثیرگذار در فرآیند رشد استارت‌آپ‌ها و تعاملات آنها توجه شود. لذا رویکرد زیست‌بوم برای تحلیل و تبیین چالش‌های مرتبط به فرآیند رشد و توسعه استارت‌آپ‌ها انتخاب شده است. با وجود اینکه مطالعاتی در زمینه شناسایی چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی در کشورهای مختلف (عمدتاً توسعه یافته) انجام شده‌اند، اما به نظر می‌رسد که مطالعه جامع و دقیقی در مورد چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه انجام

¹ Uber

² Hertz

نشده است. مطالعات انجام شده موجود نیز عمدتاً متمرکز بر شناسایی چالش‌های خاص استارت‌آپ‌ها بوده و کمتر از دیدگاه زیست‌بومی، چالش‌ها شناسایی شده‌اند. در نهایت اینکه مطالعه خاصی در زیست‌بوم‌هایی که دولت نقش قابل توجهی را در آن‌ها ایفا می‌کند انجام نشده است. بنابراین با توجه به ضرورت شناسایی شده برای انجام این تحقیق، محقق در پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به سوال زیر است:

"مهمترین چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی کشور با تمرکز بر نقش دولت کدامند؟"

مبانی نظری پژوهش

استارت‌آپ

تعاریف مختلفی در مورد استارت‌آپ ارائه شده است. در لغت‌نامه مریام-ویستر^۱، استارت‌آپ یک کسب‌وکار نوپا معنی شده است (Merriam-Webster Dictionary, 2018). یکی از بنیان‌گذاران استارت‌آپ واربی-پارکر^۲، استارت‌آپ را این‌گونه تعریف می‌کند: "یک استارت‌آپ، شرکتی است که برای حل مشکلی که راه‌حل آن بدیهی نبوده و رسیدن به راه‌حل نیز تضمین شده نیست، تلاش می‌کند"^۳ (Robehmed, 2013). پاول گراهام^۴، بنیان‌گذار شتاب‌دهنده معروف وای-کامبینیتور^۴، مهمترین ویژگی یک استارت‌آپ را قابلیت رشد سریع آن می‌داند (Graham, 2012). از میان تعاریف موجود، شاید یکی از مشهورترین تعاریف در مورد استارت‌آپ‌ها، تعریفی است که توسط استیو بلنک^۵، کارآفرین معروف دره سیلیکون، ارائه شده است. او استارت‌آپ را سازمانی موقت می‌داند که برای یافتن یک مدل کسب‌وکار تکرارپذیر و مقیاس‌پذیر شکل گرفته است (Blank, 2012). مدل کسب‌وکار نحوه ارزش‌آفرینی یک شرکت را بیان می‌کند. منظور از تکرارپذیری، قابلیت اجرای چند باره مدل کسب‌وکار برای کسب درآمد و منظور از مقیاس‌پذیری، قابلیت توسعه کسب‌وکار با تزریق منابع جدید (به صورت نسبتاً نامحدود) است که نتیجه این دو ویژگی، رشد سریع استارت‌آپ خواهد بود.

زیست‌بوم

مفهوم اکوسیستم (یا زیست‌بوم) از ترکیب دو واژه اکو (بوم‌شناسی) و سیستم تشکیل شده است. از آنجا که این مفهوم برای اولین بار توسط تنسلی (Tansley, 1935) در حوزه علوم زیستی به کار گرفته شده است، مفهومی است که محیط زیست گیاهی و حیوانی، پویایی‌های جمعیت، رفتار و تکامل را با هم یکپارچه می‌کند (Hearn, 2006). این مفهوم اولین بار توسط مور^۷ (۱۹۹۳) وارد فضای کسب‌وکار شد. مور (۱۹۹۳)، معتقد بود که استعاره زیست‌بوم برای توصیف و تشریح فضای کسب‌وکار مناسب است و عنوان کرد که مدیران هر شرکت باید شرکت خود را به‌عنوان بخشی از زیست‌بومی در نظر بگیرند که دربرگیرنده اجتماعی از بازیگران آزاد است که در راستای دستیابی به هدف مشترک با یکدیگر همکاری و رقابت می‌کنند و بعضاً منابع و قابلیت‌هایشان را با هم به اشتراک می‌گذارند. با ورود این مفهوم به حوزه کسب‌وکار تعاریف متعددی از آن ارائه شد که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره شده است (Moore, 1993). زیست‌بوم کسب‌وکار توسط شامل مجموعه‌ای از بازیگران

¹ Merriam-Webster

² Warby Parker

³ Paul Graham

⁴ Y-Combinator

⁵ Steve Blank

⁶ Repeatable and scalable business model

⁷ Moore

است که روابط متقابل و پیچیده‌ای در بین آن‌ها وجود دارد و موفقیت و بقای آن‌ها به یکدیگر وابسته است (Anggraeni, den, 2007; Peltoniemi, 2005; Hartigh & Asseldonk, 2004; Hartigh, & Zegveld, 2007).

به صورت کلی تعاریف متعددی از زیست‌بوم در فضای کسب‌وکار ارائه شده است از جمله مهمترین تعاریف ارائه شده، تعریف آیزنبرگ^۱ از زیست‌بوم کارآفرینی است. آیزنبرگ، زیست‌بوم (کارآفرینی) را به‌عنوان مجموعه‌ای از سازمان‌ها که با هدف کمک به کارآفرینان در راستای گذراندن موفقیت‌آمیز کلیه مراحل فرآیند توسعه شرکت‌های نوپا، با یکدیگر تعامل و همکاری دارند، تعریف کرده است (Isenberg, 2011). با این حال حضور بازیگران متنوع و وجود ارتباط و تعامل بین آن‌ها از مهمترین ویژگی مشترک بین همه تعاریف ارائه شده از زیست‌بوم است.

ابعاد زیست‌بوم

در طی سال‌های اخیر پس از مطرح شدن مفهوم زیست‌بوم توسط مور (۱۹۹۳) در فضای کسب‌وکار مطالعات مختلفی در راستای تحلیل زیست‌بوم در فضای کسب‌وکار (نوآوری، کارآفرینی و...) انجام شده و چارچوب‌هایی به منظور تحلیل زیست‌بوم‌های مختلف ارائه شده‌اند.

مجمع جهانی اقتصاد با همکاری دانشگاه استنفورد با بررسی و انجام پیمایش در بین بیش از هزار کارآفرین، محورهای اصلی زیست‌بوم کارآفرینی را شناسایی کرد که عبارتند از: حمایت‌های فرهنگی، دانشگاه‌های اصلی به‌عنوان کاتالیزور، تحصیل و آموزش، چارچوب قانونی و دولت، سیستم‌های پشتیبان، تأمین مالی، سرمایه انسانی و نیروی کار و در نهایت بازارهای در دسترس بودند (Drexler et al., 2014). آیزنبرگ (۲۰۱۱) با توجه به زمینه و بافتی که زیست‌بوم در آن شکل می‌گیرد، ابعاد زیست‌بوم کارآفرینی را در شش دسته طبقه‌بندی کرد که عبارتند از: حمایت (زیرساخت‌ها، سازمان‌های غیردولتی، حمایت‌های تخصصی)، سرمایه انسانی، بازار، فرهنگ، تأمین مالی و سیاست (Isenberg, 2011). سازمان توسعه همکاری‌های اقتصادی نیز چارچوبی را به منظور تحلیل زیست‌بوم کارآفرینی ارائه کرد که ابعاد این چارچوب عبارتند از: سیاست، تأمین مالی، زیرساخت، بازارها، سرمایه انسانی، حمایت/خدمات/ارتباطات، فرهنگ، تحقیق و توسعه و نوآوری و در نهایت شرایط اقتصاد کلان (Ahmad & Hoffman, 2008). علاوه بر این مدل‌های دیگری برای زیست‌بوم کارآفرینی ارائه شده‌اند که در جدول ۸ جمع‌بندی آن‌ها ارائه شده است.

جدول ۸: مقایسه چارچوب‌های مختلف تحلیل زیست‌بوم

ابعاد شناسایی شده در تحقیقات	سرمایه انسانی	سیاست	فرهنگ	تأمین مالی	بازار	زیرساخت‌ها	مکانیزم‌های حمایتی
(Isenberg, 2011)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(Drexler et al., 2014)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(Ahmad & Hoffman, 2008)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(Gnyawali & Fogel, 1994)	✓	✓	✓	✓			✓

^۱ Isenberg

	✓	✓		✓	✓		(Frenkel, Maital, Leck, & Israel, 2014)
✓		✓	✓	✓	✓		(Suresh, 2012)
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	(Mazzarol, 2014)

در این میان با توجه به اینکه یکی از مهمترین و جامع‌ترین چارچوب‌های ارائه شده برای تحلیل زیست‌بوم، مدل آیزنبرگ (۲۰۱۱) است بنابراین در پژوهش حاضر به منظور دسته‌بندی چالش‌های زیست‌بوم استراتژی در ایران، چارچوب آیزنبرگ (۲۰۱۱) به عنوان چارچوب مبنا قرار گرفته است، با این تفاوت که به جای بُعد بازار از شرکت‌های بزرگ استفاده شده است. در واقع با توجه به اینکه اغلب استارت‌آپ‌های کشور به منظور توسعه کسب‌وکار و تجاری‌سازی محصولات خود به شرکت‌های بزرگ به عنوان همکار و مشتری نیاز دارند، بنابراین این بُعد (شرکت‌های بزرگ) برای استارت‌آپ‌های کشور اهمیت قابل توجهی دارند. علاوه بر این با توجه به نوپا بودن زیست‌بوم ایران، از یک طرف امکانات و زیرساخت‌های مناسب در اختیار اکثر استارت‌آپ‌های کشور قرار ندارد تا به صورت مستقل به فعالیت خود ادامه دهند و از طرف دیگر پذیرش این دسته از سازمان‌ها در زیست‌بوم نوپای ایران نیازمند زمان است بنابراین حضور شرکت‌های بزرگ در زیست‌بوم و تعامل با استارت‌آپ‌ها می‌تواند در موفقیت هر چه بیشتر استارت‌آپ‌ها و بهبود وضعیت زیست‌بوم موثر باشد.

پیشینه پژوهش

به صورت کلی در ادبیات مربوط به استارت‌آپ‌ها، مطالعات متعددی در زمینه شناسایی چالش‌های این دسته از شرکت‌ها انجام شده است. در این میان برخی از مطالعات، متمرکز بر شناسایی مشکلات استارت‌آپ‌ها به صورت عام بوده و برخی نیز متمرکز بر شناسایی چالش‌های آن‌ها در زیست‌بومی که در آن فعالیت می‌کنند، بوده است. در ادامه به برخی از مطالعات صورت گرفته در زمینه شناسایی چالش‌های استارت‌آپ‌ها اشاره شده است.

سلام‌زاده و کسیم^۱ (۲۰۱۵) پژوهشی را به منظور شناسایی چالش‌های استارت‌آپ‌ها در دوره‌های مختلف چرخه حیات‌شان انجام دادند. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که مسائل مالی جزء مهمترین چالش‌های استارت‌آپ‌ها در مسیر توسعه‌شان است. جذب سرمایه‌گذار، تشکیل تیم و یافتن منابع انسانی توانمند برای کسب‌وکارهای استراتژی، عدم دسترسی به سازوکارهای حمایتی (از قبیل شتاب‌دهنده‌ها، مراکز رشد) از جمله دیگر چالش‌های مطرح شده بودند. علاوه بر این برخی از استارت‌آپ‌ها به دلیل عدم توجه به مولفه‌های محیطی با شکست روبرو شدند. از جمله مسائل محیطی می‌توان به محدودیت‌های بازار این دسته از شرکت‌ها و روندهای موجود اشاره کرد (Salamzadeh & Kesim, 2015).

در مطالعه‌ای که اتاق بازرگانی و صنعت هندوستان انجام داده است، استارت‌آپ‌های زیست‌بوم هند با چالش‌های متعددی روبرو هستند که مهمترین آن‌ها عبارتند از: کمبود نیروی انسانی، ضعف در جذب سرمایه، مشکلات مربوط به مقیاس‌پذیری استارت‌آپ‌ها و همچنین استراتژی خروج آن‌ها. البته دولت هند در سال‌های اخیر اقداماتی را در راستای رفع این مشکلات انجام داده است (FICCI, 2016).

آلیسا^۲ (۲۰۱۳) در پژوهشی که در مورد زیست‌بوم‌های دره سیلیکون، تورنتو و مسکو انجام داد به این نتیجه رسید که به صورت کلی استارت‌آپ‌های در هر یک از زیست‌بوم‌های مذکور با چالش‌های خاصی روبرو هستند. در این میان مهمترین

¹ Salamzadeh & Kesim

² Aleisa

چالش‌ها مطرح شده عبارتند از: کمبود نیروی انسانی توانمند، کمبود منابع مالی، عدم توازن منابع در مراحل مختلف توسعه استارت‌آپ‌ها و کمبود فرصت‌های خروج از کسب‌وکار (Aleisa, 2013).
 کروگر و کاسیوپ^۱ (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای که بر روی زیست‌بوم استارت‌آپی استرالیا انجام دادند به این نتیجه رسیدند که مهمترین چالش‌های این زیست‌بوم عبارتند از: سطح پایین سرمایه‌گذاری بر روی استارت‌آپ‌ها، کمبود نیروی انسانی متخصص و با مهارت، مشکلات فرهنگی، ضعف زیرساخت‌ها، ضعف آموزش‌های مرتبط به کارآفرینی (Kruger & Cacioppe, 2014).
 پژوهش دیگری در زمینه شناسایی چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی لبنان انجام شد. در این میان چالش‌ها به چند دسته تقسیم شدند که عبارتند از: عدم انطباق بین مهارت‌های نیروی انسانی و مهارت‌های مورد نیاز در زیست‌بوم، عدم دسترسی به وکلای متخصص و با تجربه، کمبود سرمایه برای انجام تحقیق و توسعه، ضعف بازاریابی برای ورود به بازارهای خارجی، انگیزه و علاقه پایین مردم برای حضور در زیست‌بوم، ضعف تعامل و ارتباط بین ذینفعان زیست‌بوم، فرآیند طولانی ثبت و راه‌اندازی شرکت (Zakharia, Achkar, & Mourad, 2015).
 در جدول ۲ به مهمترین چالش‌های شناسایی شده در مطالعات گذشته و منابع مربوط به آن‌ها اشاره شده است.

جدول ۹: جمع‌بندی چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی در مطالعات گذشته

منبع	چالش
(Aleisa, 2013; FICCI, 2016; Kruger & Cacioppe, 2014; Salamzadeh & Kesim, 2015; Tripathi, Seppänen, Boominathan, Oivo, & Liukkunen, 2019; Zakharia et al., 2015)	کمبود منابع مالی و عدم علاقه سرمایه‌گذاران برای سرمایه‌گذاری بر روی استارت‌آپ‌ها
(Aleisa, 2013; FICCI, 2016; Salamzadeh & Kesim, 2015)	عدم دسترسی به نیروی انسانی توانمند و ضعف تیم‌سازی
(Salamzadeh & Kesim, 2015; Szmigiel, 2018)	عدم دسترسی به سازوکارهای حمایتی مانند شتابدهنده‌ها، مراکز رشد و دیگر نهادهای حمایتی
(Kruger & Cacioppe, 2014; Szmigiel, 2018)	موانع فرهنگی-اجتماعی (ریسک‌گریزی، عدم پذیرش مدل کاری کسب‌وکارهای نوآورانه و...)
(FICCI, 2016)	مشکلات مربوط به استراتژی خروج
(Aleisa, 2013)	عدم توازن منابع مالی در مراحل مختلف توسعه استارت‌آپ‌ها
(Kruger & Cacioppe, 2014; Salamzadeh & Kesim, 2015; Tripathi et al., 2019; Zakharia et al., 2015)	عدم تطابق برنامه آموزشی با نیازهای زیست‌بوم
(Kruger & Cacioppe, 2014)	پایین بودن سطح آگاهی نسبت به استارت‌آپ‌ها
(Kruger & Cacioppe, 2014)	سیاست‌گذاری‌های دولت
(Kruger & Cacioppe, 2014; Salamzadeh & Kesim, 2015; Zakharia et al., 2015)	ضعف شبکه‌سازی و کمبود تعامل بین ذینفعان زیست‌بوم
(Kruger & Cacioppe, 2014; Zakharia et al., 2015)	ضعف زیرساخت‌های مرتبط به حمایت‌های تخصصی از قبیل حمایت‌های حقوقی، ارزشگذاری و...

¹ Kruger & Cacioppe

روش تحقیق

در پژوهش حاضر به منظور بررسی چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی ایران از دیدگاه بازیگران مختلف فعال در زیست‌بوم، از روش مطالعه موردی استفاده شده است (Eisenhardt, 1989). محقق به منظور گردآوری داده‌ها از ترکیبی از منابع اولیه (مصاحبه) و ثانویه (وبسایت‌ها، مقالات و مجلاتی مانند هفته‌نامه شنبه) استفاده کرده است. به منظور بررسی دقیق چالش‌های زیست‌بوم سعی گردید با افراد دارای نقش‌های متفاوت در زیست‌بوم مصاحبه شود و در مجموع تعداد ۲۵ مصاحبه و هر مصاحبه به صورت متوسط حداقل یک ساعت انجام شده است. مصاحبه‌ها ضبط شده و سپس متن آن‌ها برای انجام تحلیل مکتوب شدند. در ادامه به منظور تحلیل مصاحبه‌ها، سازمان‌دهی و نمایش یافته‌های حاصل از مصاحبه از روش تحلیل تم استفاده گردید.

برای انتخاب مصاحبه‌شوندگان از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده شد. در واقع محقق در ابتدا با چند نفر از فعالان زیست‌بوم مصاحبه کرده و سپس از آن‌ها درخواست کرد تا متخصصان مرتبط به زیست‌بوم برای انجام مصاحبه‌های بیشتر را معرفی کنند. در انتخاب مصاحبه‌شونده‌ها سعی گردید که افراد از حوزه‌های تخصصی متفاوتی منجمله مالی، آموزشی، حاکمیتی، کارآفرینی، شتابدهی برای مصاحبه انتخاب شوند (جدول ۳).

جدول ۱۰: فهرست افراد مصاحبه‌شونده

کد مصاحبه شونده	سمت	کد مصاحبه شونده	سمت
۱	کارآفرین	۱۴	کارآفرین و فعال تامین مالی استارت‌آپی
۲	مدیر عامل شتاب‌دهنده	۱۵	معاون سرمایه‌گذاری یک CVC بزرگ
۳	مدیر توسعه خدمات یک شرکت نیمه دولتی	۱۶	کارآفرین، برگزارکننده رویدادها
۴	مدیر بخش نوآوری یک شرکت بزرگ	۱۷	روزنامه‌نگار
۵	معاون پارک علم و فناوری	۱۸	کارآفرین
۶	مدیرعامل CVC	۱۹	مدیرعامل صندوق مالی
۷	مدیر نوآوری یک شرکت بزرگ و کارآفرین	۲۰	مسئول توسعه کسب و کار شتاب‌دهنده
۸	کارآفرین	۲۱	نماینده انجمن صنفی کسب و کارهای اینترنتی ایران
۹	کارآفرین	۲۲	مشاور و مدرس مدیریت نوآوری و مالکیت فکری
۱۰	سرمدبیر هفته نامه تخصصی	۲۳	عضو هیات عامل سازمان فناوری اطلاعات
۱۱	کارآفرین	۲۴	معاون پارک علم و فناوری
۱۲	کارآفرین	۲۵	مشاور اجرایی و اقتصادی شرکت بزرگ
۱۳	کارآفرین و فعال تامین مالی استارت‌آپی		

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها و بررسی اسناد و گزارش‌های مرتبط به زیست‌بوم استارت‌آپی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و براساس آن مهمترین چالش‌های زیست‌بوم با تمرکز بر نقش دولت شناسایی شدند. مجموعه‌ها چالش‌های شناسایی شده با توجه به ماهیت‌شان ذیل ابعاد زیست‌بوم استارت‌آپی شامل: حکمرانی/سیاست‌گذاری، تأمین مالی، فرهنگ، زیرساخت‌ها/نهادهای پشتیبان، دانشگاه‌ها و شرکت‌های بزرگ دسته‌بندی شده و در جدول ۴، فهرست شده‌اند. در این جدول، کدهای مربوط به چالش‌ها که از متن مصاحبه‌ها استخراج شده‌اند، ارائه گردیده‌اند. علاوه بر این، کدها با توجه به شباهت‌شان، ذیل تم‌ها (چالش‌ها) قرار گرفته و در نهایت چالش‌ها براساس اینکه ماهیت‌شان با کدام یک از ابعاد زیست‌بوم مرتبط است، دسته‌بندی شدند.

جدول ۴: فهرست برخی از مهمترین چالش‌های شناسایی شده در ابعاد مختلف زیست‌بوم استارت‌آپی در ایران از منظر نقش دولت

ردیف	بعد	چالش (تم‌ها)	گزاره‌های کلامی (کدها)
۱		اقتصاد دولتی	"...ما الآن خودروساز می‌خواهیم. شما خودروساز غیرحاکمیتی به من بگویید. اپراتور می‌خواهیم. اپراتور غیرحاکمیتی داریم؟..." (Intw25) "این رقابت را کمی سخت می‌کند که وقتی شما قانون‌گذاران با کسب و کارها (دولتی) همه دستشان در دست هم است" (Intw7).
۲		دید کوتاه‌مدت سیاست‌گذاران و مدیران دولتی	"...همیشه دولت‌مردان موفقیت کوتاه‌مدت می‌خواهند، مثلاً شما یک اپلیکیشن را راه اندازی می‌کنید و به سرعت رشد می‌کند..." (Intw2)
۳		عدم آگاهی مسوولان دولتی در مورد زیست‌بوم و بازیگران آن	"بسیاری از افراد در بدنه دولت ناآگاه هستند." (Intw18) "به نظر می‌رسد در رده‌ی حکمرانی دولت، دو موضوع با هم قاطی شده است یکی شرکت‌های دانش‌بنیان هستند و دیگری استارت‌آپ‌ها." (Intw6) "... یکی از مشکلات دخالت نابخردانه دولت است. یعنی دولتی‌ها دقیقاً آن جایی که باید کمک کنند و میتوانند و کمکشان میتواند مفید باشد کمک نمیکنند." (Intw11) "مالیاتی‌ها این (مدل کسب‌وکار سرمایه‌گذاران خطرپذیر) را نمی‌فهمند." (Intw20)
۴		تعدد متولیان کسب‌وکارهای نوآورانه	"زمانی بود که در مرکز فضای مجازی تحقیقی انجام میشد که . آن موقع میگفت ۳۶ نهاد متولی وجود دارد. هماهنگی اینها خیلی سخت است" (Intw5) "... دولت به جای اینکه از هزارتا بلندگو مواجه شود با مشکلات، از یک بلندگو با این مواجه شود که این را نداریم و وجود ندارد. در واقع یکی از مشکلات این است که در هر حوزه چندتا متولی وجود دارد..." (Intw6)
۵	حکمرانی/سیاست‌گذاری	نگاه امنیتی بخشی از حاکمیت نسبت به زیست‌بوم استارت‌آپی و فعالان آن	"آقای اواما در پیام نوروزی سال ۹۲ یا ۹۳ گفت: مردم ایران بروید کارآفرینی کنید و استارت‌آپ بزنید. از همین جا نهادهای امنیتی حساس شدند و درست هم هست. اما نه به معنی نفی قضیه، بلکه به معنی مواظبت از قضیه!" (Intw5) "خیلی از بزرگان نهادهای امنیتی قطع به یقین می‌گویند که ما امکان اینکه مدیریت خیلی دقیق روی فعالیتهای اینها داشته باشیم را نداریم، ابزارش را نداریم" (Intw17) "بزرگترین چالشی که داریم این سنگ اندازی‌های حاکمیت است که خیلی برای سرمایه‌گذاری‌ها و استارت‌آپ‌ها و برای کسانی که رویداد برگزار می‌کنند مشکل ایجاد می‌کند. ببینید... کلا حاکمیت ما در مورد چیزی که نمیدانند ارزش می‌تیرسد" (Intw16) "خطر این است که استارت‌آپ‌ها فرار کنند... یک موج دیگر دارد می‌آید به نام فرار استارت‌آپ‌ها" (Intw25) "شما به واسطه یک مدیریت امنیتی امکان رقابت را صفر می‌کنید وقتی امکان رقابت صفر میشود، اکوسیستم از حالت طبیعی خارج میشود" (Intw23)
۶		عدم توجه به خواسته‌های بخش مهمی از بازیگران زیست‌بوم در سیاست‌گذاری‌ها	"اگر هم کار کرده‌اند (در زمینه قانون‌گذاری برای استارت‌آپ‌ها) سراغ ما نیامده‌اند که از ما نظری بخواهند" (Intw21). "دولت الآن کل قانونگذاری را در اختیار دارد... در حالی که ما تا به این برسیم که یک سوم حق رأی دست حاکمیت باشد یک سوم دست بخش خصوصی باشد و یک سوم دست بخش مردم باشد، خیلی فاصله داریم" (Intw23)
۷		مخالفت بخشی از حاکمیت با استارت‌آپ‌ها	"یکی از مشکلات این است که بخشی از حاکمیت ما اصلاً با فضای استارت‌آپی از اصل مخالف است..." (Intw25) "نوی این حوزه یک کار اطلاعات عملیاتی میخواهد. یعنی ما دسترسی نداریم برای این که چنین چیزهایی را بدانیم. خوب اینها به نظر ما میتواند چیزهای خطرناکی باشد." (Intw17)
۸		عدم تفکیک مجری و ناظر در قوانین کسب‌وکار	"دولت خودش می‌آید تنظیم مقررات می‌کند، خودش هم تو را محکوم می‌کند و خودش هم تو را فیلتر می‌کند. یعنی از خودش باید به خودش شکایت کنی" (Intw7)
۹		ضعف در جذب سرمایه‌گذاری	"بخش سرمایه‌گذاری خارجیمان یک سیستم عریض و طویل دارد، حالا به این مشکلات

ردیف	بعد	چالش (تم‌ها)	گزاره‌های کلامی (کدها)
۱۰		خارجی	تحریم‌ها را هم اضافه کنید" (Intw7).
		فقدان مشوق‌های موثر برای نقش‌آفرینی سرمایه‌گذاران خطرپذیر	"قوانین جوری نیست که بتواند سرمایه‌گذاری جسورانه را تشویق کند" (Intw13)
		عدم کارایی منابع مالی دولتی برای استارت‌آپ‌ها	"بعد تصمیم‌گیری در اکوسیستم دولتی سخت است. می‌خواهیم از آنها پول بگیریم اینها باید بروند مصوبه بگیرند. پیش‌بینی دارد. بعد توی آن مشکلات بوروکراسی‌های اداری دارد" (Intw25) "صندوق نوآوری و شکوفایی ناکارآمد بوده است." (Intw18)
۱۱		مشکلات قانونی در فرایند دستیابی سرمایه‌گذاران خطرپذیر به سرمایه خود	"قانون تجارت ما چند محدودیت دارد، قابلیت ادغام و اکتساب ندارد و زمان محدود هم ندارد" (Intw19)
		عدم حمایت دولت از رسانه‌های فعال در حوزه کسب‌وکارهای نوآورانه	"الان فقط یک (هفته‌نامه) شنبه وجود دارد و رسانه دیگری وجود ندارد و هر کس هم خواهد نمیکند، می‌گویند پس ما نیستیم." (Intw10)
۱۲	فرهنگ	ریسک‌گریزی فعالان زیست‌بوم	"کارآفرینی ذاتاً یک کار پر ریسک است. بنابراین شما باید آن را در بستری بگذارید که ریسکش کمتر است. وقتی آن را در یک بستر پر ریسک می‌گذارید ذاتا ریسکش بالاتر میرود." (Intw13)
		دولت‌زدگی	"کلا ما در فرهنگمان خیلی دولتی فکر میکنیم. وقتی مشکل پیش می‌آید می‌گوییم مسئولین چرا کار نکردند..." (Intw16).
۱۳	زیرساخت‌ها/انتهادهای پشتیبان	عدم تناسب زیرساخت‌ها با نیاز استارت‌آپ‌ها	"به میزانی که بخش خصوصی و جوانها توی این مسیر جلو رفته‌اند ما برای آنها ریل گذاری نکردیم..." (Intw24)
		کمبود فضاهای کاری اشتراکی	"نکته بعدی بحث فضاهای کار اشتراکی است که در ایران خیلی کم داریم." (Intw10)
		عدم وجود زیرساخت‌های اطلاعاتی	"نگاه کنید امروز چند تا گروه استارت‌آپی در ایران هست؟ برآورد دارید؟ چطوری میشود برآورد داشت؟ ما آمار دقیق نداریم..." (Intw23). "در بخش وام، الان بسیار گفته می‌شود که صندوق نوآوری و شکوفایی پول زیادی دارد اما دقیقاً کجاست؟ یعنی اطلاعات در سیستم نیست" (Intw15)
۱۴	دانشگاه	ضعف آموزش مهارت‌های کارآفرینی در دانشگاه‌ها	"احتمالاً یکی دو تا نهاد آموزشی کسب‌وکار به درد بخور بیشتر در ایران نیست و آنها هم در واقع مقدماتی را به من می‌گویند ولی تا این که من در عمل ببینم واقعاً باید در استارت‌آپ چه کار کنم زمین تا آسمان فاصله است." (Intw8) "هر کسی که فارغ التحصیل دانشگاه است و در ذهنش هیچ درکی از این چیزها ندارد." (Intw11) "شاید بزرگترین مسئله بنیانگذاران استارت‌آپ‌ها، نداشتن آن مهارت‌های اولیه است." (Intw9)
		محافظة کاری مدیران دولتی شرکت‌های بزرگ	"به هر حال کوچکترین بانک ما این قدر بزرگ و بوروکراتیک است و اینقدر آدمها انگیزه ندارند که کاری بکنند و دردرس کاری را بپذیرند و هر تکان خوردنی این قدر هزینه دارد و دردرس دارد و بازرسی و جاهای مختلف ایراد میگیرند" (Intw8) "آغاز چنین کاری (تعامل بانک‌ها با استارت‌آپ‌ها) در هر بانکی تقریباً غیرممکن است که نیاز به کسی دارد که هم بلد باشد و هم شأن آن را داشته باشد و هم تلاش و انرژی آن را داشته باشد" (Intw8).

در مجموع براساس مصاحبه‌ها و بررسی اسناد، ۲۰ چالش ذیل ابعاد شش‌گانه زیست‌بوم استارت‌آپی شناسایی شدند. در ادامه به صورت مختصر توضیحات کلی در مورد چالش‌های مرتبط به هر یک از ابعاد زیست‌بوم ارائه شده است.

حکمرانی/سیاست‌گذاری

اقتصاد دولتی و وابسته به نفت یکی از چالش‌های اصلی زیست‌بوم ایران است. در واقع بسیاری از شرکت‌های فعال در زیست‌بوم ایران دارای ماهیت دولتی یا شبه‌دولتی هستند. این وابستگی و ارتباط شرکت‌های زیست‌بوم با بدنه دولت، مزیت رانتی و قدرت برای آنها ایجاد می‌کند و از ایجاد فضای رقابتی در زیست‌بوم جلوگیری می‌کند. از این رو شرکت‌های دولتی و شبه‌دولتی که بخش اعظم زیست‌بوم را تشکیل می‌دهند، انگیزه و تمایلی برای ریسک‌پذیری و فعالیت در حوزه کسب‌وکارهای نوآورانه ندارند و حتی از ترس اینکه کسب‌وکارهای نوآورانه در آینده به عنوان رقیب آنها مطرح شوند تا حد امکان سعی می‌کنند مانع از ظهور و رشد زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه شوند. نکته بعد اینکه کوتاه‌بودن دوره‌های سیاست‌گذاری در کشور باعث شده است که اغلب مدیران و سیاست‌گذاران، رویکرد کوتاه‌مدت را برای تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های خود اتخاذ کنند. این در حالی است که ماهیت استارت‌آپ‌ها و زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه مستلزم نگرش بلندمدت در تصمیم‌گیری است. در بدنه دولت نیز عدم آگاهی کارمندان دولت با ماهیت استارت‌آپ‌ها و نحوه فعالیت آنها مشکلات متعددی را برای استارت‌آپ‌ها و بازیگران فعال در زیست‌بوم ایجاد کرده است. به عنوان مثال برخی از مسئولان دولتی استارت‌آپ‌ها را هم ارز با شرکت‌های دانش‌بنیان در نظر می‌گیرند و بعضاً سیاست‌ها و برنامه‌های مشترکی را برای آنها تدوین می‌کنند. این در حالی است که شرکت‌های دانش‌بنیان دارای ماهیت و مدل رفتاری متفاوتی نسبت به استارت‌آپ‌ها هستند. در موارد متعددی مشاهده شده است که عدم آشنایی با استارت‌آپ‌ها منجر به تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری اشتباه شده است، زیرا آنها بدون اطلاع از خواسته‌ها، نیازها و توانمندی‌های استارت‌آپ‌ها برنامه و سیاست خود را تدوین کرده‌اند. به عنوان نمونه رئیس انجمن صنفی کسب‌وکارهای اینترنتی ایران عنوان کرده است که دولت نظرات آنها به عنوان یکی از بازیگران اصلی فعال در زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه را در راستای تدوین طرح نوآفرین که به منظور حمایت از کسب‌وکارهای نوآور تهیه شده است، اخذ نکرده است. واضح است این رویکرد از یک طرف باعث نادیده گرفتن نیازها و مشکلات واقعی بازیگران زیست‌بوم می‌شود و از طرف دیگر باعث ناموفق شدن سیاست‌ها در اجرا خواهد شد. نکته بعد اینکه مسئولان و نهادهای دولتی با توجه به جایگاه خود تمایل دارند که در زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه مداخله کنند. مداخله سیاستی درست، مستلزم بررسی‌های دقیق کارشناسی است که اغلب سازمان‌های دولتی ما به دلایل مختلف از قبیل نداشتن بدنه کارشناسی مرتبط و نگاه کوتاه‌مدت، چنین بررسی‌هایی را قبل از انجام مداخله صورت نمی‌دهند. لذا اغلب مداخلات آنها در مورد کسب‌وکارهای نوآورانه، غیرکارشناسی و آسیب‌زننده است. برخی از فعالان زیست‌بوم معتقدند که مشکلات مالیاتی استارت‌آپ‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری فعال در زیست‌بوم به خاطر عدم آگاهی مسئولان و کارشناسان دولتی با ماهیت فعالیت استارت‌آپ‌ها است. تعدد متولیان امور استارت‌آپ‌ها در بدنه دولت نیز یکی دیگر از چالش‌های استارت‌آپ‌ها است. تعدد متولیانی که هیچگونه هماهنگی و همکاری با یکدیگر ندارند باعث ابهام و سردرگمی استارت‌آپ‌ها در پیگیری خواسته‌های خود از جمله اخذ مجوزها لازم شده است. شایان ذکر است تعدد متولیان ناهماهنگ باعث شده است که با وجود گذشت چندین سال از مطرح شدن بحث استارت‌آپ‌ها در کشور، هنوز هیچ قانون یا برنامه اختصاصی مشخص و واضحی در زمینه فعالیت استارت‌آپ‌ها در کشور وجود نداشته باشد. تعدد متولیان باعث شده است که مسائل و مشکلات استارت‌آپ‌ها از منابع متعددی به دولت منتقل شود که این موضوع اثربخش نیست. در واقع دولت با مجموعه‌ی بزرگی از چالش‌ها که بعضاً با یکدیگر هم تناقض دارند روبرو می‌شود که هیچ‌گونه اولویتی در بین آنها تعیین نشده است. کاملاً واضح است که در چنین شرایطی دولت قادر به سیاست‌گذاری مناسب برای حمایت از استارت‌آپ‌ها نخواهد بود.

یکی دیگر از چالش‌های مهم، رویکرد امنیتی نسبت به زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه و فعالیت بازیگران مختلف در آن است. این چالش در زیست‌بوم‌های معدودی مشاهده می‌شود. سیستم امنیتی کشور حساسیت زیادی نسبت به ارتباط با فضای خارج از کشور از جمله تعامل و ارتباط با سرمایه‌گذاران و کارآفرینان خارجی و یا ایرانیان مقیم کشورهای دیگر به خصوص کشورهای غربی دارد. به همین خاطر است که برخی از دولتمردان معتقدند که بازیگران خارجی و به ویژه سرمایه‌گذاران صرفاً

با هدف ضربه زدن به اقتصاد داخلی حاضر به سرمایه‌گذاری و فعالیت در زیست‌بوم ایران هستند. البته به عقیده برخی از صاحب‌نظران یکی از دلایل رویکرد امنیتی حاکمیت نسبت به زیست‌بوم و بازیگران فعال در آن به این خاطر است که سیستم امنیتی کشور ظرفیت و توانایی بررسی سابقه و عملکرد گذشته افراد مقیم خارج را ندارد همین مساله باعث شده است که سیستم امنیتی کشور با این پیش فرض که همه فعالان زیست‌بوم به دنبال ضربه‌زدن به کشور هستند، با آنها برخورد کنند. عدم آگاهی سیستم امنیتی باعث شده است که در مواردی که حتی استارت‌آپ‌های حوزه مالی، تراکنش‌های مشکوک در زیست‌بوم را به نهادهای امنیتی اطلاع می‌دهند، این نهادها به سرعت مانع ادامه فعالیت استارت‌آپ‌ها شده و یا فعالیت آنها را محدود می‌کنند. این رویکرد باعث عدم تمایل بازیگران زیست‌بوم برای همکاری با سیستم امنیتی می‌شود. همچنین نگاه امنیتی دولت به فعالان زیست‌بوم استارت‌آپی باعث می‌شود که بسیاری از فعالان زیست‌بوم اعم از کارآفرین، سرمایه‌گذار، مربی و مشاورها با وجود برخورداری از پتانسیل بالایی برای توسعه زیست‌بوم ایران، از سوی سیستم امنیتی مجاز به فعالیت در زیست‌بوم ایران نباشند. اثرات منفی رویکرد امنیتی حاکم بر زیست‌بوم صرفاً به عدم تمایل بازیگران موفق خارج از کشور برای حضور در زیست‌بوم ایران منتهی نمی‌شود بلکه شرایط را به گونه‌ای پیش می‌برد که برخی از بازیگران توانمند داخلی به خاطر رویکرد مذکور، اقدام به خروج از کشور می‌کنند.

قدرت زیاد دولت در زیست‌بوم یکی از چالش‌های اصلی زیست‌بوم است. شرایط زیست‌بوم ایران به گونه‌ای است که دولت و سازمان‌های دولتی نه تنها مسئولیت تدوین و اجرای قوانین و مقررات را بر عهده دارند، بلکه مسئولیت نظارت بر اجرای آنها نیز در اختیار دولت و سازمان‌های دولتی قرار دارد. این موضوع باعث شده است در مواردی که بازیگران زیست‌بوم از عملکرد اجرای قوانین توسط دولت و نهادهای وابسته‌اش ناراضی باشند باید برای شکایت به سازمان‌های دولتی مراجعه کنند که اثربخش نخواهد بود. در حالی که یکی از نکات مهم در سیاست‌گذاری تفکیک بین مجری و ناظر سیاست‌ها است. در مجموع می‌توان گفت با این رویکرد نه تنها به مشکلات و شکایت‌های بازیگران زیست‌بوم رسیدگی نمی‌شود بلکه زمینه ارائه پیشنهادها بهتر برای تغییر قوانین و مقررات کاهش می‌یابد.

تأمین مالی

اقتصاد دولتی زیست‌بوم ایران باعث شده است که بخش زیادی از منابع مالی موجود در زیست‌بوم در اختیار دولت و سازمان‌های دولتی باشد. به عنوان مثال برخی از بازیگران اصلی حوزه تامین مالی کسب‌وکارهای نوآورانه و دانش‌بنیان، بانک‌ها و صندوق نوآوری و شکوفایی هستند که ماهیتی دولتی دارند. این موضوع خود چالش‌های متعددی را برای استارت‌آپ‌ها ایجاد کرده است. ماهیت دولت به گونه‌ای است که پتانسیل فعالیت در حوزه‌های ریسک‌پذیر را ندارد. رویکرد محافظه‌کارانه مدیران دولتی و ترس از پاسخگویی در زیست‌بوم ایران باعث شده است که مدیران نهادهای مالی دولتی تا حد ممکن ارزیابی‌های سختگیرانه‌ای را در مورد درخواست‌های ارسالی از سوی استارت‌آپ‌ها برای اخذ منابع مالی انجام دهند که منجر به کاهش تعداد متقاضیان دریافت منابع مالی دولتی می‌شود. از طرف دیگر منابع مالی که از سوی دولت در اختیار استارت‌آپ‌ها قرار می‌گیرد، عمدتاً به شکل وام بوده و با ماهیت استارت‌آپ‌ها در تناقض بوده و در صورت دریافت مشکلاتی را برای استارت‌آپ‌ها ایجاد خواهد کرد.

یکی دیگر از منابع مهم تأمین مالی استارت‌آپ‌ها در دنیا سرمایه‌های خارجی است. با این حال به عقیده صاحب‌نظران، زیست‌بوم ایران از این نظر نیز شرایط مناسبی ندارد. در واقع مسائل سیاسی، قوانین محدودکننده داخلی و همچنین رویکرد منفی بخش‌هایی از حاکمیت نسبت به بازیگران خارجی، شرایط را برای حضور سرمایه‌گذاران خارجی در زیست‌بوم ایران با مشکل روبرو کرده است. این در حالی است که ارزش سرمایه خارجی بیشتر از سرمایه داخلی است. علت آن هم به این خاطر است که سرمایه‌گذار خارجی علاوه بر منابع مالی، دانش و تجربه در زمینه فعالیت استارت‌آپ‌ها را دارد و خدمات مشاوره و مربیگری را به استارت‌آپ‌ها ارائه می‌کند.

علاوه بر ضعف در جذب سرمایه‌های خارجی در زیست‌بوم، از منابع مالی داخلی نیز به نحو درستی استفاده نمی‌شود. یکی از مهمترین نکات در این زمینه، کمبود مشوق‌های لازم برای سرمایه‌گذاران در زیست‌بوم است. به عنوان مثال، از جمله مهمترین سرمایه‌گذاران در مراحل ابتدایی فعالیت استارت‌آپ‌ها، فرشتگان کسب‌وکار هستند اما در این راستا قوانین و مشوق‌های لازم برای حضور این دسته از صاحبان سرمایه وجود ندارد. علاوه بر این، با وجود اهمیت سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر در زیست‌بوم، مشوق‌های کافی برای این نوع سرمایه‌گذاری بر روی استارت‌آپ‌ها وجود ندارد.

همچنین از ظرفیت بازار بورس نیز در راستای تأمین مالی استارت‌آپ‌ها استفاده نمی‌شود. بازار بورس یکی از مسیرهای اصلی تأمین مالی کسب‌وکارها به ویژه کسب‌وکارهای نوآورانه در کشورهای مختلف است. با این حال در زیست‌بوم ایران به دلایل مختلفی زمینه تأمین سرمایه استارت‌آپ‌ها از طریق واگذاری سهام در بورس فراهم نیست. یکی از نکاتی که بنیان‌گذاران استارت‌آپ‌ها و به ویژه سرمایه‌گذاران خطرپذیر در فرایند رشد استارت‌آپ‌ها مدنظر قرار می‌دهند، فرایند خروج است. یکی از مهمترین استراتژی‌های خروج سرمایه‌گذاران ریسک‌پذیر از استارت‌آپ‌ها، ادغام و اکتساب است که در بسیاری از کشورها مورد استفاده قرار می‌گیرد. مهمترین مزیت این روش خروج، تسهیل انتقال مالکیت سهام است. با این حال در زیست‌بوم ایران براساس قانون تجارت، این نوع خروج به رسمیت شناخته نمی‌شود. در حقوق ایران ادغام واقعی شرکت‌های تجاری بدون تجویز قانون‌گذار امکان‌پذیر نیست.

فرهنگ

رسانه‌ها از جمله ابزاری هستند که می‌توانند نقش مهمی را در آموزش، فرهنگ‌سازی، جامعه‌پذیری، نهادینه کردن و گسترش مفهوم کارآفرینی در سطح جامعه ایفا کنند. با این حال زیست‌بوم ایران از نظر تعداد رسانه‌ها و همچنین حجم فعالیت آن‌ها در زمینه کارآفرینی و نوآوری دچار ضعف است. یکی از فعالان زیست‌بوم معتقد است که یکی از دلایل عمده ضعف فرهنگ کارآفرینی در زیست‌بوم، فعالیت محدود رسانه‌ها در زمینه کارآفرینی و نوآوری است.

یکی از معضلات فرهنگی که در زیست‌بوم ایران مشاهده می‌شود، ریسک‌گریزی افراد است. با نگاهی به زندگی کارآفرینان موفق متوجه می‌شویم که یکی از ویژگی‌های مشترک در بین اکثر آن‌ها، ریسک‌پذیری بالا است. با این حال شرایط سخت اقتصادی و مشکلات معیشتی سال‌های اخیر که ناشی از ناکارآمدی‌ها و تحریم بین‌المللی بوده، از دو جهت سبب شده تا فرهنگ ریسک‌پذیری در جامعه کاهش بیاید. اولاً به خاطر ناپایداری شرایط، افراد از موقعیت‌های شغلی پرریسک اجتناب می‌کنند. ثانیاً به خاطر مشکلات، بخشی از نیروهای ریسک‌پذیر فعال در زیست‌بوم به کشورهای دیگر مهاجرت کرده‌اند. طبیعی است در چنین شرایطی درصد نیروهای ریسک‌پذیر در سطح جامعه کاهش یافته و فرهنگ ریسک‌پذیری به مرور زمان از بین می‌رود.

علاوه بر تأثیراتی که مشکلات اقتصادی بر فرهنگ کارآفرینی افراد دارد، نقش تاریخی دولت در اقتصاد باعث شده است که دیدگاه‌هایی دولت‌زده در سطح جامعه رواج پیدا کند که در این دیدگاه، افراد رفع نیازها و چالش‌های زندگی فردی خود را وظیفه دولت می‌دانند. همچنین امنیت بالای شغلی در سازمان‌های دولتی و امنیت شغلی پایین در بخش خصوصی باعث شده است که خانواده‌های ایرانی از دیرباز فرزندان خود را با ذهنیت استخدام در دولت تربیت کنند. این موضوع باعث شده است که بسیاری از دانش‌آموزان و دانشجویان حاضر در زیست‌بوم، زندگی خود را برای کارمندی دولت با حداقل درآمد برنامه‌ریزی می‌کنند.

فعالیت کارکنان دولت براساس چارچوب‌های مشخص و از قبل تعیین شده باعث شده است که نیروهای فعال در سازمان‌های دولتی انگیزه‌ای برای خلاقیت و نوآوری نداشته باشند و صرفاً براساس قواعد از پیش تعیین شده سازمانی عمل کنند. کاملاً طبیعی است ذهنیت این افراد بر روی نسل آینده نیروهای زیست‌بوم از نظر کارآفرینی و ریسک‌پذیری تأثیر منفی خواهد داشت.

زیرساخت‌ها/نهادهای پشتیبان

بررسی تجارب زیست‌بوم‌های موفق حاکی از آن است که یکی از وظایف اصلی دولت در آن زیست‌بوم‌ها، فراهم کردن زیرساخت‌ها و امکانات لازم برای فعالیت استارت‌آپ‌ها است. از این رو دولت‌ها با توجه به رشد زیست‌بوم و افزایش تعداد بازیگران آن، زیرساخت‌ها را توسعه داده‌اند. اما در زیست‌بوم ایران دولت به تناسب بین زیست‌بوم و زیرساخت‌ها و امکانات لازم برای فعالیت بازیگران آن توجه ندارد.

یکی از نیازهای اولیه استارت‌آپ‌ها در مراحل اولیه فعالیت‌شان (چه قبل از ورود به شتاب‌دهنده و چه بعد از آن) دسترسی به فضاهای کاری اشتراکی است. این فضاها علاوه بر فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم برای فعالیت استارت‌آپ‌ها، تعامل بنیان‌گذاران و کارمندان را با سایر استارت‌آپ‌ها و بازیگران زیست‌بوم تسهیل می‌کند و موجب هم‌افزایی در زیست‌بوم می‌شوند. با این حال فعالان زیست‌بوم معتقدند که زیست‌بوم ایران از نظر فضاهای کار اشتراکی با محدودیت روبرو است که به دلیل هزینه بالای ایجاد این زیرساخت‌ها توسط بخش خصوصی، دولت باید نقش جدی‌تری در این زمینه ایفا کند. به اذعان فعالان زیست‌بوم، یکی از چالش‌های موجود در زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه عدم وجود اطلاعات دقیق در مورد بازیگران زیست‌بوم و نحوه تعامل آنها با یکدیگر همچنین اطلاعات کاربردی مختص استارت‌آپ‌ها است. در زیست‌بوم‌های موفق، وبسایت‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی به جمع‌آوری و انتشار اطلاعات بازیگران زیست‌بوم اقدام می‌کنند که در بعضی از اوقات، دولت‌ها خود متولی ایجاد این زیرساخت‌های اطلاعاتی هستند که به عنوان مثال می‌توان به اقدامات دولت‌های انگلیس و هند اشاره کرد.

عدم شفافیت اطلاعات در موارد متعدد مشکلاتی را برای فعالان زیست‌بوم ایجاد می‌کند از جمله اینکه سیاست‌گذاران به دلیل عدم دسترسی به اطلاعات دقیق در مورد فعالیت‌های بازیگران مختلف زیست‌بوم، توانایی تدوین سیاست‌های مناسب را ندارند و حتی بعضاً سیاست‌های نامناسب را تدوین و اجرا می‌کنند. بنابراین یکی از نقش‌های مهم دولت در این زمینه می‌تواند ایجاد زیرساخت‌های اطلاعاتی مرتبط با زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه باشد.

دانشگاه‌ها

در طی سال‌های اخیر، سیستم آموزش ایران تمرکز خود را به جای ارتقاء کیفیت نیروی انسانی بر افزایش کمیت قرار داده است. سیستم آموزشی کشور فاصله زیادی با واقعیت فضای کسب‌وکار دارد و بیشتر مطالب تئوری به دانشجویان آموزش داده می‌شود. در واقع آموزش‌ها متناسب با نیازهای فضای کسب‌وکار ارائه نمی‌شوند. بلکه اغلب آموزش‌ها بر اساس سرفصل‌های مشخص و به صورت تئوریک ارائه می‌شوند که باعث می‌شود افراد توانایی به کارگیری آموزش‌ها در میدان عمل را نداشته باشند. عدم آمادگی فارغ‌التحصیلان دانشگاه برای فعالیت در فضای کسب‌وکار باعث شده است که برخی از شرکت‌ها به منظور تأمین نیروی انسانی مورد نیاز خود و سایر شرکت‌های فعال در زیست‌بوم، برنامه‌های آموزشی متناسب با مهارت‌های مورد نیاز برای بازار کار را ارائه دهند. از دیگر مشکلاتی که ضعف سیستم آموزشی برای زیست‌بوم استارت‌آپی ایجاد کرده است می‌توان به ضعف مهارت‌های لازم برای کارآفرینی شامل مهارت‌های مذاکره، حل مسئله، راه‌اندازی کسب‌وکار... اشاره کرد. در واقع بسیاری از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی هیچ‌گونه درکی نسبت به فضای کسب‌وکار و صنعتی ندارند و صرفاً متمرکز بر فعالیت‌های تحقیقاتی و آکادمیک هستند. این رویکرد باعث شده است که بسیاری از بنیان‌گذاران استارت‌آپ‌ها بدون توجه به شرایط و نیاز بازار، فعالیت خود را شروع کنند و در نهایت نیز با شکست روبرو شوند.

شرکت‌های بزرگ

زیست‌بوم کسب‌وکارهای نوآورانه‌ی ایران برای موفقیت نیازمند حضور شرکت‌های بزرگ و نقش‌آفرینی آنهاست. با این حال به دلیل برخی ویژگی‌های خاص شرکت‌های بزرگ در ایران، از جمله ماهیت دولتی و نیمه دولتی اغلب آنها و همچنین

ویژگی‌های خاص زیست‌بوم، شرکت‌های بزرگ برای نقش‌آفرینی در زیست‌بوم با چالش‌هایی روبرو هستند. دولتی بودن شرکت‌های بزرگ باعث شده است که مدیران این دسته از شرکت‌ها، رویکرد محافظه‌کارانه و به نوعی مخالف نوآوری را در پیش بگیرند. در واقع با توجه به اینکه افراد در سیستم‌های دولتی باید برای هر یک از فعالیت‌ها و تصمیم‌های خود پاسخگو باشند، بنابراین اغلب اوقات آنها تمایلی به پذیرش ریسک همکاری با استارت‌آپ‌ها را ندارند.

علاوه بر قوانین دست‌وپاگیر حاکم بر شرکت‌های و سازمان‌های دولتی، مفسن بودن مدیران شرکت‌ها و سازمان‌های بزرگ دولتی نیز در محافظه‌کاری آن‌ها تاثیرگذار بوده است. در واقع بدنه مدیریت بسیاری از سازمان‌های دولتی افراد مفسنی هستند که هیچ‌گونه آشنایی با فضای استارت‌آپ‌ها ندارند.

یکی از عوامل کلیدی موفقیت همکاری بین شرکت‌ها، تعهد و حمایت مدیران ارشد شرکت‌های همکار است. با این حال شرکت‌های بزرگ فعال در زیست‌بوم ایران به دلیل ماهیت دولتی خود همواره با تغییر و بی‌ثباتی مدیریتی روبرو هستند. این بی‌ثباتی در مدیریت، همکاری موفق بین شرکت‌های بزرگ و استارت‌آپ‌ها را دشوار می‌کند. زیرا هیچ تضمینی وجود ندارد که مدیریت جدید با ادامه همکاری موافق باشد و یا منابع لازم را برای پیشرفت همکاری اختصاص دهد

بحث و نتیجه‌گیری

استارت‌آپ‌ها با وجود اهمیت قابل توجهی که در اقتصاد کشورهای مختلف دارند اما همواره با چالش‌های متعددی در محیط فعالیت خود روبرو هستند. از آنجایی که این دسته از سازمان‌ها با بازیگران مختلف در محیط اطراف خود تعامل داشته و بر آنها تاثیر می‌گذارند و تاثیر نیز می‌پذیرند، بنابراین شناسایی چالش‌های آن‌ها مستلزم اتخاذ یک رویکرد نظام‌مند و جامع است. از این رو در پژوهش حاضر رویکرد مطالعه زیست‌بوم برای شناسایی چالش‌های استارت‌آپ‌ها اتخاذ شده است. در این میان با توجه به نقش قابل توجه دولت و سازمان‌های دولتی در زیست‌بوم ایران در این تحقیق سعی شده است که با تمرکز بر نقش دولت و سازمان‌های وابسته به دولت، چالش‌های زیست‌بوم استخراج شوند. در مجموع براساس بررسی‌ها صورت گرفته، ۲۰ چالش ذیل شش بعد زیست‌بوم استارت‌آپی شامل: حکمرانی/سیاست‌گذاری، تامین مالی، فرهنگ، زیرساخت‌ها/انهادهای پشتیبان، دانشگاه و مراکز آموزشی و شرکت‌های بزرگ استخراج شدند. برخی از چالش‌های شناسایی شده در این تحقیق، به نوعی در بین اغلب زیست‌بوم‌های استارت‌آپی مشترک هستند و در ادبیات زیست‌بوم استارت‌آپی نیز به آنها اشاره شده است. در مقابل، بافت و زمینه خاص زیست‌بوم ایران منجر به بروز چالش‌های خاصی در زیست‌بوم شده است که در ادبیات زیست‌بوم به آن‌ها اشاره نشده است. از جمله ویژگی‌های خاص زیست‌بوم ایران که منجر به بروز چالش‌های خاص شده است، می‌توان به نوپا بودن زیست‌بوم، حضور و مداخله بیش از حد دولت در زیست‌بوم، ویژگی‌های فرهنگی خاص زیست‌بوم اشاره کرد.

کمبود منابع مالی و عدم جذابیت سرمایه‌گذاری بر روی استارت‌آپ‌ها به عنوان یکی از چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی مطرح شدند. ریسک بالا سرمایه‌گذاری بر روی استارت‌آپ‌ها، وجود فرصت‌ها سرمایه‌گذاری جایگزین (از جمله ارز، مسکن، طلا و ...) و همچنین عدم آشنایی سرمایه‌گذاران سنتی با ماهیت کاری استارت‌آپ‌ها باعث شده است که بسیاری از سرمایه‌گذاران زیست‌بوم ایران انگیزه و علاقه‌ای برای سرمایه‌گذاری بر روی استارت‌آپ‌ها نداشته باشند. نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط سلام‌زاده و کسیم (۲۰۱۵)، تریپاتی و همکاران^۱ (۲۰۱۹)، آلیسا (۲۰۱۳) نیز این موضوع را به عنوان یکی از چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی معرفی کرده‌اند.

یکی از چالش‌های مهم عدم توجه به خواسته‌های بخش مهمی از بازیگران زیست‌بوم در سیاست‌گذاری برای زیست‌بوم است. این موضوع تا حد زیادی ناشی از فرهنگ حاکم بر فضای سیاست‌گذاری کشور است که اغلب مواقع تصمیم‌ها و سیاست‌ها را بدون توجه به نظرات و دیدگاه‌های گروه‌های ذینفع تدوین می‌کنند. این مساله باعث می‌شود که در اغلب موارد سیاست‌ها و

¹ Tripathi et al.

برنامه‌هایی در دولت تدوین و اجرا شوند که متناسب با شرایط استارت‌آپ‌ها نیستند. کروگر و کاسیوپ (۲۰۱۴) نیز در بررسی خود سیاست‌گذاری‌های دولت را به عنوان یکی از چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی مطرح کردند.

ضعف زیرساخت‌ها و نهادهای پشتیبان از دیگر چالش‌های زیست‌بوم ایران است که یکی از دلایل آن به خاطر نوپا بودن زیست‌بوم ایران است. در واقع با وجود اینکه در طی سال‌ها اخیر تعداد استارت‌آپ‌ها رشد قابل توجهی داشته‌اند با این حال زیرساخت‌ها و نهادهای پشتیبان کافی برای فعالیت آن‌ها مهیا نشده‌اند. زاخاریا و همکاران^۱ (۲۰۱۵)، کروگر و کاسیوپ (۲۰۱۴)، سلام‌زاده و کسیم (۲۰۱۵) و اشمجیل^۲ (۲۰۱۸) این موضوع را به عنوان یکی از چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی مطرح کردند. ویژگی‌های فرهنگی از قبیل ریسک‌گریزی، دولت‌زدگی، ضعف فرهنگ کار تیمی جزء چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی هستند. اشمجیل (۲۰۱۸) نیز مسائل فرهنگی و اجتماعی را به عنوان یکی از مشکلات زیست‌بوم استارت‌آپی مطرح کرده است. عدم ثبات اقتصادی و سیاسی حاکم بر زیست‌بوم ایران باعث شده است که افراد همواره در انجام فعالیت‌ها مختلف با ریسک همراه باشند و به همین خاطر معمولاً در چنین فضایی دارای ریسک سعی می‌کنند از انجام فعالیت‌های دارای ریسک دوری کنند. علاوه بر این مداخله بیش از حد دولت در فعالیت‌های مختلف باعث شده که افراد زیست‌بوم حاضر به پذیرش ریسک شکست‌ها خود نباشند و اغلب دلیل شکست‌های خود را مشکلات و ضعف‌های دولت عنوان کنند.

با توجه به دولتی بودن بخش زیادی از شرکت‌های بزرگ زیست‌بوم ایران، اغلب استارت‌آپ‌ها در همکاری با شرکت‌های بزرگ چالش دارند. در واقع محافظه‌کاری بیش از حد مدیران دولتی و ترس آن‌ها از پاسخگویی به نهادهای بالادستی در صورت شکست استارت‌آپ‌های همکار، اغلب شرکت‌های بزرگ فعال در زیست‌بوم تمایل ندارند با استارت‌آپ‌ها همکاری کنند. این در حالی است که بررسی‌های حاکی از آن است که در کشورهای توسعه یافته اغلب شرکت‌های بزرگ به دنبال همکار یا استارت‌آپ‌ها هستند به عنوان نمونه بررسی صورت گرفته در موسسه ایم‌جیناتیک و مس‌چلنج^۳ (۲۰۱۶) حاکی از آن است که ۸۲ درصد شرکت‌های بزرگ همکاری با استارت‌آپ‌ها را تا حد زیادی مهم عنوان کردند (Imaginatik & Masschallenge, 2016).

در این مقاله چالش‌های زیست‌بوم استارت‌آپی به روش کیفی و از طریق مصاحبه با گروه محدودی از بازیگران زیست‌بوم استخراج شدند. در این میان پیشنهاد می‌شود به منظور اخذ نظرات مجموعه گسترده‌تری از بازیگران زیست‌بوم، پژوهش‌هایی با رویکرد کمی و از طریق پیمایش در بین بازیگران مختلف زیست‌بوم انجام شده تا چالش‌های مهم و اولویت‌دار زیست‌بوم استخراج گردند.

منابع

- Ahmad, N., & Hoffman, A. (2008). A Framework for Addressing and Measuring Entrepreneurship. doi:doi:<https://doi.org/10.1787/243160627270>
- Albergotti, R., MacMillan, D., & Rusli, E. M. (2014). Facebook to Pay \$19 Billion for WhatsApp Messaging Startup to Operate Independently, Retain Brand. Retrieved from <https://www.wsj.com/articles/facebook-to-buy-whatsapp-for-16-billion-1392847766>
- Aleisa, E. (2013). *Startup Ecosystems: Study of the Ecosystems Around the World; Focusing on Silicon Valley, Toronto and Moscow*. Retrieved from http://www.janrecker.com/wp-content/uploads/2013/02/20130213_FinalReport_Startup-Ecosystems.pdf
- Anggraeni, E., den Hartigh, E., & Zegveld, M. (2007). *Business ecosystem as a perspective for studying the relations between firms and their business networks*. Paper presented at the ECCON 2007 Annual meeting.

¹ Zakharia et al.

² Szmigiel et al.

³ Imaginatik and Masschallenge

- Atkinson, R. D., Ezell, S., Andes, S. M., & Castro, D. (2010). "The Internet Economy 25 Years After .com: Transforming Commerce and Life" (Washington, DC: ITIF ,2010) Retrieved from <https://itif.org/publications/2010/03/15/internet-economy-25-years-after-com>
- Blank, S. (2012). What's A Startup? First Principles. Retrieved from <https://steveblank.com/2010/01/25/whats-a-startup-first-principles/>
- Drexler, M., Eltogy, M., Foster, G., Shimizu, C., Ciesinski, S., Davila, A., & McLenithan, M. (2014). *Entrepreneurial ecosystems around the globe and early-stage company growth dynamics*. Paper presented at the World Economic Forum, Geneva, Switzerland .
- Eisenhardt, K. M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review*, 14(4), 532-550. doi:10.5465/amr.1989.4308385
- FICCI. (2016). *Developing a startup ecosystem: Lessons from the UK*. Retrieved from <http://ficci.in/spdocument/20863/FICCI%20UK%20Startup%20Ecosystem%20Report%20-%20Final.pdf>
- Frenkel, A., Maital, S., Leck, E., & Israel, E. (2014). Demand-Driven Innovation: An Integrative Systems-Based Review of the Literature. *International Journal of Innovation and Technology Management*, 12(02), 1550008. doi:10.1142/S0219877015050008X
- Gnyawali, D. R., & Fogel, D. S. (1994). Environments for Entrepreneurship Development: Key Dimensions and Research Implications. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(4), 43-62. doi:10.1177/104225879401800403
- Graham, P. (2012). Startup=Growth. Retrieved from <http://www.paulgraham.com/growth.html>
- Hartigh, E. D., & Asseldonk, T. V. (2004). *Business ecosystems: A research framework for investigating the relation between network structure, firm strategy, and the pattern of innovation diffusion* .Paper presented at the ECCON 2004 Annual Meeting.
- Hearn, G. (2006). Value-creating ecologies: understanding next generation business systems. *Foresight*, 8(1), 55-65. doi:10.1108/14636680610647147
- Imaginatik, & Masschallenge. (2016). *The state of startup/corporate collaboration 2016*. Retrieved from <http://more.masschallenge.org/report1>
- Isenberg, D. (2011). Introducing the Entrepreneurship Ecosystem: Four Defining Characteristics. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/danisenberg/2011/05/25/introducing-the-entrepreneurship-ecosystem-four-defining-characteristics/#687a05d05fe8>
- Kruger, M., & Cacioppe, J. (2014). Startup Ecosystem Report South East Queensland. Retrieved from <http://www.boundless.com/blog/seq>
- Mazzarol, T. (2014). *Growing and sustaining entrepreneurial ecosystems: What they are and the role of government policy*. White Paper WP01-2014, Small Enterprise Association of Australia and New Zealand (SEAANZ) .
- Merriam-Webster Dictionary. (2018). definition of start-up. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/start-up>
- Moore, J. F. (1993). Predators and prey: a new ecology of competition. *Harv Bus Rev*, 71(3), 75-86 .
- Murphy, A., Ponciano, J., Hansen, S., & Touryalai, H. (2019). Global 2000: Best Regarded Companies: #17 Alphabet. Retrieved from <https://www.forbes.com/global2000/#33188b58335d>
- Peltoniemi, M. (2005). *Business Ecosystem: A conceptual model of an organisation population from the perspectives of complexity and evolution*. Retrieved from
- Robehmed, N. (2013). What is a start-up". Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/natalierobehmed/2013/12/16/what-is-a-startup/#1e6c27b94044>
- Salamzadeh, A., & Kesim, H. K. (2015). *Startup Companies: Life Cycle and Challenges*. Paper presented at the 4th International Conference on Employment, Education and Entrepreneurship (EEE), Belgrade, Serbia .
- Suresh, J., & Ramraj, R. . (2012). Entrepreneurial ecosystem: case study on the influence of environmental factors on entrepreneurial success. *European Journal of Business and Management*, 4 . ۱۰۱-۹۵ ,(۱۶)

- Szmigiel, K. (2018). Polish Startup Ecosystem: A Comparative Study. *International Journal of Management and Applied Science*, 4 .(۵)
- Tansley, A. G. (1935). The Use and Abuse of Vegetational Concepts and Terms. *Ecology*, 16(3), 284-307. doi:10.1930.070/2307.
- Tripathi, N., Seppänen, P., Boominathan, G., Oivo, M., & Liukkunen, K. (2019). Insights into startup ecosystems through exploration of multi-vocal literature. *Information and Software Technology*, 105, 56-77. doi:<https://doi.org/10.1016/j.infsof.2018.08.005>
- Uber Website. (2019). Company Info. Retrieved from <https://www.uber.com/newsroom/company-info/>
- Zakharia, T., Achkar, R., & Mourad, M. (2015). *Lebanon's Startup Ecosystem Roadmap: Challenges, Opportunities and International Best Practices*.

۱۶
کتابخانه
مدیریت
امین

Explaining the Challenges of the Innovative Business Ecosystem in Iran, Emphasizing the Role of the Government

Ali Abdollahi-Nasab

Researcher at Technology Studies Institute
ali.abdollahinasab@gmail.com

Reza Asadi-Fard

Assistant Professor at Technology Studies Institute
reza_asadifard@tsi.ir

Arman Khaledi

Researcher at Technology Studies Institute
armankhaledi1102@gmail.com

Gelayol Safavi-Jahromi

Researcher at Technology Studies Institute
gelayolsafavi1990@gmail.com

Abstract

In recent years, some businesses with innovative business model have been developing in Iran and have been growing very well, including Digikala, Alibaba or Snapp. But despite the formation and growth of some successful examples, the ecosystem of innovative businesses in Iran is still in the early stages of emergence and growth, and there are many challenges to its progress. Failing to respond appropriately to the challenges of the ecosystem will weaken it and create disappointment among its actors, who are mainly educated youth. Therefore, it is important for the government to act proactively, by taking the right decisions and creating the necessary infrastructure for the improvement of the ecosystem. According to this necessity, this research attempts to address the challenges of the Iran's innovative business ecosystem (startup ecosystem) by focusing on the role of the state through conducting 25 interviews with experts in this field (as the primary source), as well as exploring secondary resources, including specialized articles, journals and websites. Based on analyzed information, 20 challenges of the Iran's innovative business ecosystem, with regard to the main domains of the ecosystem including policy, finance, culture, supports, universities and markets (big companies) are introduced. Has been Comparison of the challenges identified in the Iranian ecosystem compared with other countries shows that some of the challenges identified in this study are somewhat common among most startup ecosystems. Comparison of the challenges identified in the Iran's ecosystem with those in other countries' ecosystem shows that some of the challenges listed in this research are common among most startup ecosystems. By contrast, the particular features of Iran's ecosystem have led to specific challenges in the ecosystem that are not mentioned in the startup ecosystems' literature.

Keywords: Innovative business ecosystem, startup, role of government